

Mandtal [1517] for Ramsø og Ringsted herreder

Med nærværende indlæg genoptager Landbohistorisk Tidsskrift en af sine oprindelige kerneopgaver, nemlig udgivelse af kilder til oplysning om landbosamfundets historie i Danmark. Kilden her er det såkaldte Mandtal [1517], der befinder sig på Rigsarkivet. Som titlen antyder, er der tale om en mandtalsliste, der formentlig kan dateres til 1517. Den dækker to midtsjællandske herreder, Ramsø og Ringsted, hvor det landsby for landsby oplyses hvor mange fæstebønder og gårdsæder der findes, samt hvilke godsejere de hører under. Listen har gennem tiden været kendt og anvendt af flere forskere, bl.a. Thelma Jexlev, Erik Ulsig og Bent Jørgensen, men altså endnu aldrig været udgivet – før nu. Foruden en afskrift af selve kildeteksten har udgiveren, Bent Jørgensen, forsynet denne med en præsentierende indledning samt to registre over steder og personer omtalt i teksten.

Indledning

De to små registre over gårde i Ramsø og Ringsted herreder, der normalt går under betegnelsen *Mandtal [1517]*, har været udnyttet adskillige gange i den historiske litteratur og har været gjort til genstand for grundigere behandling af Jexlev 1976 og Ulsig 1978, hvortil der henvises. Underligt nok er teksterne i sig selv ikke ved samme lejlighed blevet gjort tilgængelige, men dette savn søges nu afhjulpet med udgivelsen nedenfor. Som det vil ses, mangler der et enkelt sogn i Ramsø Herred (Ørsted), og i det nuværende Ringsted Herred lå sognene Bringstrup og Sigersted endnu i Alsted Herred og falder dermed uden for opgørelsen.

Registrene befinder sig på Rigsarkivet under Lensregnskaber og jordebøger 1517-1539, regnskaber før 1559, Reg. 108 A, gl. pakke 15, læg 31, ny pakke 9. De fremtræder i dag som to selvstændige læg, hver bestående af tolv sider dannet af tre blade af papir i lille folioformat brækket på midten. Denne fremtrædelsesform er skabt i nyeste tid, idet Jexlev 1976 s. 49 oplyser, at “mandtallet består af to sammenheftede, men oprindeligt selvstændige læg”. I dag er det ene læg, det, der vedrører Ramsø Herred, sammenholdt af en spinkel syning i ryggen, mens lægget med Ringsted Herred består af løse blade. At lægget med Ringsted Herred må have ligget før lægget med Ramsø Herred turde også fremgå af det læg, der i dag ligger yderst omkring Ramsø Herred, og som kun

rummer udskriften, der oplyser, at det indeholder Ringsted Herred og – med en senere hånd – Ramsø Herred.

Jexlev 1976 oplyser, at de to læg er skrevet af hver sin skriver, men det er i så fald to skrivere, der står hinanden meget nær. Der er i teksten gjort forskellige rettelser, dels in scribendo, dels med en næppe meget senere hånd. Jexlev hævder videre, at registrene er blevet til på Skjoldenæsholm, områdets kongelige administrationscenter. Det fremgår ikke af registrene selv, men det er ikke undersøgt, om de påførte signaturer No 152, Litra C og Litra I kan knyttes til Skjoldenæsholm.

Bladene i de to læg er upaginerede, men der henvises i udgivelsen nedenfor med sidenumre fra 1 til 12 markeret med *Ra* for Ramsø Herred og *Ri* for Ringsted Herred.

Som det fremgår, er registrene uden egen datering, men både Jexlev 1976 og Ulsig 1978 er med gode grunde enige om, at dateringen må være ca. 1517 eller – som her udtrykt – [1517].

I forbindelse med mit arbejde med registrene fra Ramsø og Ringsted herreder havde jeg kontakt med nu afdøde professor Erik Ulsig, der i februar 2012 var så venlig at sende mig sine kommentarer til læsning og personidentifikation. Jeg har taget de fleste af hans kommentarer til mig og glæder mig ved tanken om, at han og for resten også nu afdøde Thelma Jexlev ville have glædet sig over, at denne lille, men vigtige tekst nu endelig er blevet alment tilgængelig, og ovenikøbet i det gamle Landbohistorisk Tidsskrift (Bol og By).

Bent Jørgensen
28. januar 2019

Litteratur

Jexlev 1976 = Thelma Jexlev: To sjællandske herreder i Christian 2.s tid, i: *Fra dansk senmiddelalder. Nogle kildestudier*. Odense, s. 47-89.

Ulsig 1978 = Erik Ulsig: Studier over registret fra Ringsted og Ramsø herreder, i: *Bol og by*, 2. række, bd. 2. Kbh., s. 49-76.

Personregister

Slægtsnavne i () er indsat af udgiveren, lokalisering forsynet med * foran er ligeledes indsat af udgiveren.

Albret (hr., kannik i Roskilde) Ri3

Alhed Tets' (fru, Jørgensdatter Urne til Farum), enke efter Tetz Jensen Rosengård Ra4, Ra7

Anders (hr., vikar i København) Ra8

Anders Hak (til *Häckeberga) Ri3, Ri9

Anders Henriksen (Dresselberg til Lyngby, Lille Lyngby s., Strø h.) Ri1
 Anne (fru, Emmikesdatter Venstermand til Viby), enke efter Torben Jepsen til
 Vibygård note 1) Ri2
 Anne (fru, Arvidsdatter Båd) af Holmegård, Holme-Olstrup s., Hammer h.,
 enke efter Joachim Pedersen Griis Ri6
 Anne Hermins (fru, Eriksdatter Thott) af Bavelse, enke efter Herman Fleming
 Ri6
 Anne Holgers (fru, Henriksdatter Meinstrup) af Højstrup, enke efter Holger
 Rosenkrantz Ri1, Ri4, Ri5, Ri7, Ri8, Ri10
 Basse Christoffersen (Basse (nye), Sørup) Ri7
 Bo (kannik i Roskilde) Ra8
 Christiern Nielsen (Dyre, på Hjelmsø) Ri7
 Erik Då (til Snedinge) Ri1, Ri7
 Erik Madsen (Bølle, på Husum) Ri2, Ri3
 Gjerd Nielsen (Drefeld, på Vinstrup) Ri5
 Hagen (mester, vikar i København) Ri2
 Hans Bille (hr., Søholm) Ra4, Ra7, Ra8
 Hans Gris (hr., i Roskilde) Ra7
 Hans Lucassen (mester) Ra4, Ra5
 Hans Lysesnoer (hr., i Roskilde) Ra7
 Henning Gregersen (Griis, hr., i Roskilde) Ra4
 Henrik Gøye (til Gisselfeld) Ri1, Ri2, Ri3, Ri4, Ri5, Ri6
 Henrik Krummedige (til *Månstorp og *Vallen, hr.) Ri2, Ri5, Ri8, Ri9
 Henrik Ågesen (hr., vel Sparre (i Skåne)) Ra7
 Iver (mester, kannik i Roskilde) Ra7, Ra8
 Jacob (hr.) Ra5
 Jacob Andersen (Bjørn, på Tybjerg) Ri6
 Jens Fryd (hr., vikar) Ra5
 Jens Grubbe (på Sandby) Ri1, Ri9
 Jens Lauridsen (hr., i Roskilde) Ra4, Ra9
 Jens Mogensen (hr.) Ra6
 Jens Mortensen (på Kragerup; note 2) Ri10
 Jep Torbensen (Sparre (af Sjælland), på Falster) Ri1
 Johan Oxe (til *Nielstrup) Ri2, Ri5, Ri6
 Jørgen Grubbe (hr., kannik i Roskilde) Ra5, Ra8
 Karine (fru, Pedersdatter Væbner til Elmelunde), enke efter Eggert Andersen
 Ulfeld Ri2, Ri8
 Karine Jørgen Dås (fru, Knudsdatter Gyldenstjerne til Enggård), enke efter
 Jørgen Då Ra3
 Klaus Hansen (på Sønderup) Ri8

Knud Gøye (til *Kærstrup m.fl.) Ri3, Ri6
 Knud Pedersen (Gyldenstierne) Ra4, Ra6
 Laurids Falster (hr., kannik i Roskilde) Ra4, Ra5, Ra6, Ri6
 Laurids Nielsen (i Havnelev) Ra6
 Mads (mester, kannik i Roskilde) Ra5, Ra6
 Mads Eriksen (hr., i Tureby, Bølle) Ra3, Ra4, Ra6, Ra9, Ri1, Ri3, Ri4, Ri6, Ri8
 Margrete (Vernersdatter Parsberg til Ørtofta), enke efter Knud Trudsen Has
 Ra6
 Mikkel (hr., vikar i Roskilde) Ri2
 Mogens Gøye (hr., til *Krenkerup m.fl.) Ra4, Ra7
 Morten (hr., mester, kannik i Roskilde) Ra4, Ra5, Ri3, Ri7
 Mourids Skave (på Eskilstrup) Ri1, Ri2, Ri3, Ri8
 Navne Torbensen (Sparre) Ra5
 Niels Karlsen (mester) Ra5, Ra8
 Niels Keldsen (mester, kannik i Roskilde) Ra5
 Niels Pedersen (tjener Sjællands bisp; Væbner-Halvegge) Ra7
 Nis Brock (på Vemmetofte) Ri3
 Nis Ludvigsen (muligvis af slægten Rosenkrantz) Ri3
 Oluf Då (på Ravnstrup) Ra6, Ra7, Ra8, Ri7, Ri9
 Oluf Holgersen (hr., Ulfstand, til *Bønnet) Ri10
 Oluf Pedersen (tjener ærkebispens) Ri1, Ri3, Ri4
 Oluf Skriver (hr., kannik i Roskilde) Ra4, Ra5, Ra7
 Otte Skriver (hr., kannik i Roskilde) Ra5
 Ove, se også Åge
 Ove Bille (mester) Ra3
 Peder Hemmingsen (hr., vikar i Roskilde) Ri1, Ri2, Ri4, Ri7
 Peder Iversen (hr., vikar i Roskilde; måske fejl for Peder Mogensen) Ra8
 Peder Mogensen (hr., vikar i Roskilde) Ra4, Ra5, (Ra 8, jfr. Peder Iversen ovf.)
 Peder Sørensen (hr., i København) Ri6
 Poul Ræv (hr., kannik i København) Ri7
 Predbjørn (hr., Podebusk til Bregentved, tidligere lensmand på Skjoldenæs)
 Ri4, Ri5, Ri6
 Roluf Madsen (van Leveren) Ra6
 Simon (hr.) Ra5
 Sivert (Sior) Grubbe (til *Lystrup) Ri3
 Sten (Pedersen Stråle, på Lundby) Ri7
 Sten Bille (hr., Allindemagle) Ri9
 Trued Gregersen (Ulfstand) Ra4, Ri10
 Åge Brahe (til *Tåstrup på Lolland) Ra9

note 1) Fru Anne på Viby (nævnt under Ørslev s.) må efter al rimelighed identificeres som Anne Emmikesdatter Venstermand, gift med Torben Jepsen til Vibygård, nævnt sidst 1511. Han anføres ganske vist i DAA 1917 s. 506 som gift 2. gang med Sophie Då, et ægteskab som ikke i øvrigt kan verificeres eller sandsynliggøres. Under selve Vibygård (Syv s.) anføres som besidder sønnen Navne Torbensen. Forholdet må forklares som en kronologisk forskel mellem de to herreders lister, således at Anne har siddet enke på Vibygård i Ringsted-listen, mens gården er tilfaldet den yngre søn Navne i Ramsø-listen. De to meget nært sammenhørende lister behøver ikke derfor i sig selv at være kronologisk adskilte, da forskellen kan bero på manglende opdatering af det til grund liggende oplysningsmateriale. Der er jo som påpeget af Jexlev 1976 også småforskelle vedrørende måden at anføre gårdene og gårdenes brugere på mellem listerne, der af hende anses for at være skrevet af to forskellige skrivere. De adskiller sig dog ikke meget fra hinanden.

note 2) Jens Mortensen, der har fire gårde i "Tosterup" (dvs. Skee-Tåstrup, Haraldsted s.), identificeres af Ulsig 1978 s. 56 som "uden tvivl en jysk adelsmand". Denne løse identifikation beror på, at Ulsig læser navnet på hans sædegård som "Krogerup". Denne læsning kan heller ikke helt afvises, men snarest skal der dog læses Kragerup, og hovedgården kan dermed identificeres med Kragerupgård, Ørslev s., Løve h. Jens Mortensen er da af slægten Gyrstinge, men han kan ikke identificeres med sikkerhed. Den eneste kendte Jens Mortensen af Gyrstingeslægten er aktiv ved midten af 1400-tallet (DAA 1896 s. 136; tidligst 1435, jfr. DaDo V 400) må anses for at være for gammel til at kunne optræde i 1517. Hans yngre broder Oluf Mortensen skrives til Kragerup og nævnes endnu 1511. Hans datter Anne, der var død i 1529, var gift med Peder Eriksen Skram Fasti til Voldbjerg. Kragerupgård sælges med tilliggende gods i 1533 til Ove Lunge, et salg som kendes gennem en rettertingsdom af 1549, hvor salgets lovlighed stadfæstes. Den Peder Skram, som Ulsig 1978 s. 56 omtaler som "jyden Peder Skram" i forlængelse af omtalen af Jens Mortensen som "en jysk adelsmand", er rigsdmiral Peder Skram til Urup og af den Skram-slægt, der fører en enhjørning i sit våben. Han bortmageskifter i 1576 en gård i Tåstrup i Ringsted h. Han kan ikke sættes i forbindelse med ejerskab til gods udgående fra Kragerupgård, men det er dog tankevækkende, at han samtidig med dette mageskifte også til kronen mageskifter to gårde i Reerslev, s., Løve h., få kilometer fra Kragerupgård. Indføringen i Mandtallet 1517 viderebringer enten, og da undtagelsesvis, en forældet oplysning eller giver os kendskab til en i øvrigt ukendt Jens Mortensen med uvis tilknytning til slægten Gyrstinge.

Stedregister

Der krydshenvises kun fra mere usædvanlige skrivemåder. Der henvises ikke til herred inden for de to udgivne herreder Ramsø og Ringsted.

† = forsvundet

Adzherrit, se Ods Herred
Allindelille, Haraldsted s. Ri10
Allindemagle, s., hgd. og by Ri9
Allinnd gar, se Allindemagle
Allinnæ, se Allindemagle
Almstofte, Snesev s. Ri8
Anderskoff, se Antvorskov
Antvorskov, kloster, Sankt Peders lds., Slagelse h. Ra5
Ars, se Århus
Assendløse, Dåstrup s. Ra6
Assendrup, Højelse s. Ra8
Atterup, Jystrup s. Ri12
Balstrup, Ringsted lds. Ri9
Bastebjerg, Borup s. Ra3
Benløse, s. og by Ri9
Bierett, se Bjerrede
Birkede, Dåstrup s. Ra6
Bjerrede, Terslev s. Ri3
Borup, s. og by, Ra3
Bregentved, Haslev s. Ra7, Ri4, Ri5
B[r]oby, se Bråby
Bråby, s. og by Ri2, Ri3
Clare closter, se Sankt Clara Kloster
Dalby, se Nørre Dalby
Dottstrup, se Dåstrup
Duebrødre, stiftelse, Roskilde Ra4, Ra6, Ra7, Ri2, Ri11
Dåstrup, s. og by Ra6
Egtved, Haraldsted s. Ri10
Ejby, s. og by Ra9
Ejlstrup, Slangerup s., nu Ringsted lds. Ri9
Ellinge, Højby s., Ods h. Ri2
Elmelunde, s. og hgd., Mønbo h. Ri2, Ri8
Eskilstrup, hgd., Snesev s. Ri8
Estrup, Allindemagle s. Ri10

Etuedt, se Egtved
Falster Ri1
Farendløse, s. og by Ri6, Ri7
Fførsløff, se Øde Førslev
Fredsgårde, Sneslev s. Ri8
Freerslev, s. og by Ri4, Ri6
Gadstrup, s. og by Ra5
Gammerød, Borup s. Ra3
Gavnø Kloster, Vejlø s., Hammer h. Ri2
Gilsager, Ringsted lds. Ri9
Gisselfeld, hgd., Haslev s., nu Bråby s. Ri2, Ri5
Grønholt, Kimmerslev s., nu Borup s. Ra8
Hadzstrup, se Ty Hastrup
Haffbyr, se Havbyrd
Haraldsted s. og by Ri10
Haslev, s. og by, Ri5
Havbyrd, Ringsted lds. Ri9
Havnelev, s. og by, Stevns h. Ra6
Hegnede, Borup s. Ra3
Helliggejsthus, København Ra3, Ra7, Ra9, Ri4
Hesede, Bråby s. Ri3
Hesselbjerg, Øde Førslev s. Ri1
Hjelmsø, † hgd. i Hjelmsømagle, Sneslev s. Ri7
Hjelmsømagle, Sneslev s. Ri8
Hogstrup, se Højstrup
Holme (nu Holmegård), Holme-Olstrup s., Hammer h. Ri6
† Holte, Freerslev s. Ri6
Horsetofte, Sneslev s. Ri8
Husum, Brønshøj s., Sokkelund h. Ri2, Ri3
Hysitt, se Hesede
Højbjerg, Jystrup s. Ri12
Høduidt, se Høed
Høed, Valsøllille s. Ri11
† Høgerup, Bråby s. Ri3
Højbjerg, Valsøllille s. Ri11
Højby, Rorup s. Ra4
Højelse, s. og by Ra7
Højstrup, hgd., Lyderslev s., Stevns h. Ri4
Høm, s. og by Ri7
Høsten Torp, Terslev s. Ri4

Høwe olsie, se Højelse
 Ingvorslund, Syv s. Ra5
 Iorstruppe, se Jystryp
 Jystrup, s. og by Ri12
 Kagstrup, Ørslev s. Ri2
 Kannikevænge, Bråby s. Ri3
 Kastrup, Haraldsted s. Ri10
 Kierrup, se Kærup
 Kimmerslev, s. og by Ra8
 Klare, se Sankt Clara Kloster
 Klarup, Haraldsted s. Ri10
 Klepitt, se Klippede
 Klippede, Nordrupøster s. Ri8
 Kløvested, Nørre Dalby s. Ra4
 Knardrup, kloster, Ganløse s., Ølstykke h. Ra3
 Kongsted, Kværkeby s. Ri8
 Kopnehaffn, se København
 Kragerup, hgd., Ørslev s., Løve h. Ri10
 Kværkeby, s. og by Ri8
 Kværrede, Terslev s. Ri4
 Kærup, Ringsted lds., nu Benløse s. Ri9
 København, by, slot Ra3, Ra4, Ra6, Ra7, Ra8, Ra9, Ri2, Ri4, Ri6, Ri7, Ri9
 Ladagerlille, se Lille Ladager
 Lammestrup, Borup s. Ra3
 Levetofte, Øde Førslev s. Ri1
 Lille Ladager, Ejby s. Ra9
 Lille Salby, Højelse s. Ra8
 Lille Skensved, Højelse s. Ra7
 † Lindebjerg, Valsølille s. Ri11
 Liudz kirke, se Lucius' kirke
 Lucius' kirke = Roskilde domkirke, indviet til sankt Lucius Ra4, Ri7, Ri9
 Ludz kirke, se Lucius' kirke
 Lundby, s. og hgd., Hammer h. Ri7
 Lyngby, Lille Lyngby s., Strø h. Ri1
 Maribo Kloster, Maribo Ra4, Ra7, Ri2
 Mortenstrup, Jystrup s. Ri12
 Mulstrup, Nordrupøster s. Ri9
 Norderuppe, se Nordrupøster
 Nordrupøster, s. med byen Nordrup Ri8
 † Næs, Jystrup s., senere Valsølille s. Ri12

Nørre Dalby, s. og by Ra3
Ods Herred Ri2
Ogerup, se Ågerup
Oringborggar, se Vordingborggård
Orrøp, se Urup
Ortved, Vigersted s. Ri11
Ottestrup, Ørslev s. Ri2
Peblingealteret, Roskilde domkirke Ri11
† Pederstrup, Freerslev s. Ri6
Pefflinge altret, se Peblingealteret
Querkby, se Kværkeby
Quærit, se Kværrede
Ramsølille, Gadstrup s. Ra5
Ramsømagle, Gadstrup s. Ra5
Ravnstrup, hgd., Herlufmagle s., Tybjerg h. Ri7, Ri9
Regnemark, Nørre Dalby (og Kimmerslev) s. Ra4
Ringsted Kloster, Ringsted Ri3, Ri4, Ri6, Ri7, Ri8, Ri9
Rorup, s. og by Ra4
Roskilde Ra3, Ra4, Ra5, Ra6, Ra7, Ra8, Ra9, Ri1, Ri2, Ri3, Ri4, Ri6, Ri7, Ri10,
Ri11
Salby gamle, se Store Salby
Salbytorp, se Lille Salby
Sancte anwes, se Sankt Agnete Kloster
Sancte auensse closter, se Sankt Agnete Kloster
Sancte iøren, se Sankt Jørgensbjerg
Sancte michels alter, se Sankt Mikkels alter
Sancte michels kirke, se Sankt Mikkels Kirke
Sancthe Hansse soknn, se Sankt Hans sogn
Sancthæ Karinne alter, se Sankt Kathrine alter
Sandby, s. og hgd., Tybjerg h. Ri1, Ri9
Sankt Agnete Kloster, Roskilde Ra4, Ra6, Ra7, Ri11
Sankt Clara Kloster, Roskilde Ra6, Ra7, Ri10, Ri11
Sankt Hans sogn, del af det senere Ringsted landsogn Ri9
Sankt Jørgensbjerg, kirke, s. og by, Sømme h. Ra6, Ri7
Sankt Kathrine alter, Roskilde domkirke Ri7
Sankt Mikkels alter, Roskilde domkirke Ri9
Sankt Mikkels Kirke, Slagelse Ri7
Schiollenes, se Skjoldenæs
Scoffcloster, se Skovkloster
Siellinn, se Sjælland

Simmendrup, Øde Førslev s. Ri1
Sjælland Ra7
Skee, Haraldsted s. Ri10
Skee-Tåstrup, Haraldsted s. Ri10
Skendwed lille, se Lille Skensved
Skivede, nu Giesegård Ri8
Skjoldenæs, nu Skjoldenæsholm, Valsøllille s. Ra4, Ra5, Ra7, Ra8, Ri1, Ri2,
Ri3, Ri4, Ri5, Ri6, Ri7, Ri8, Ri9, Ri10, Ri11, Ri12
Skovkloster (nu Herlufsholm), Herlufsholm s., Øster Flakkebjerg h. Ri5, Ri6
† Skovsgård, Bråby s. Ri2
Skuderløse, Teestrup s. Ri6
† Skæverup, Borup s. Ra3
Slagelse, kbst. Ri7
Slangerup, by og tidl. hgd. og s., nu i Ringsted lds. Ri9
Slaurups sogenn, se Slangerup
Snedinge, hgd., Ørslev s., Vester Flakkebjerg h. Ri7
Snekkerup, Vigersted s. Ri11
Sneslev, s. Ri8
Sniringe, se Snedinge
Sorø Kloster, Sorø Ra6, Ra8
Spanager, Ejby s. Ra9
Stenkelstrup, Ejby s. Ra9
Stenkelstrup, Terslev s. Ri4
Store Ladager, Ejby s. Ra9
Store Salby, Højelse s. Ra8
Stubberup, Borup s. Ra3
Svalmstrup, Valsøllille s. Ri11
Svenstrup, Kimmerslev s., nu Borup s. Ra8
Svenstrup, se også Søster Svenstrup
Symendrup, se Simmendrup
Synderup, se Sønderup
Syv, s. og by Ra4
Søholm, Magleby Stevns s., Stevns h. Ra7, Ra8
Sønderup, måske gård i Sønderupsønder, Boeslunde s., Slagelse h. Ri8
Sørupgård, hgd., Vетterslev s. Ri7
Søster Svenstrup, Dåstrup s. Ra6
Sø Torup, Haslev s., nu Bråby s. Ri5
Teestrup, s. og by Ri5, Ri6
Terslev, s. og by Ri3, Ri4
Tjæreby, Terslev s. Ri4

Tollerød, Terslev s. Ri3
Tolstrup, Ringsted lds. Ri9
Torup, se Sø Torup
Tosterup, se Skee-Tåstrup og Tåstrup
† Toverup, Haraldsted s. Ri10
Troelstrup, Haslev s. Ri5
Truelstrup, Dåstrup s. Ra6
Truuedstrup, se Truelstrup
Tureby, s. og hgd. (nu Turebyholm), Faxe h. Ra4
Tvindelstrup, Farendløse s. Ri7
Tybjerg, s. og hgd., Tybjerg h. Ri6
Ty Hastrup, Terslev s. Ri4
Tåstrup, Jystrup s. Ri12
Ulstrup, Terslev s. Ri3
Urup, Borup s. Ra3
† Valgestrup, Haslev s., nu Bråby s. Ri5
Vallø, hgd., Valløby s., Bjæverskov h. Ra5, Ra7, Ra8, Ra9, Ri3, Ri4, Ri7, Ri10,
Ri12
Valore, Ejby s. Ra9
Valsø sogn, se Valsølille
Valsølille, s. og by Ri11
Valsømagle, Haraldsted s. Ri10
Vemmetofte, s. og hgd., Faxe h. Ri3
Vetterslev, s. og by Ri7
Viby, by og hgd., Syv s. Ra5, Ri2
Vigersted, s. og by Ri10
Vilgestrup, Højelse s. Ra8
Vinstrup, d. hgd., Tystrup s., Øster Flakkebjerg h. Ri5
Vlstrup, se Ulstrup
Vordingborggård, Vordingborg kbst. Ri7
Vor Frue Kirke, København Ra6
Vor Frue Kloster, Roskilde Ra3, Ra4, Ra6, Ra9, Ri1, Ri11
† Vrågård, Haslev s. Ri5
Wilgiidstrup, se Vilgestrup
Wrogar, se Vrågård
† Ød, Terslev s. Ri4
Øde Førslev, s. med byen Førslev Ri1
Øduidt, se Ød
Ølby, Højelse s. Ra7
Ølsemagle, s. og by Ra5

Øm, Syv s., nu Glim s., Sømme h. Ra5
Ørløssæ, se Årløse
Ørninge, Borup s. Ra3
Ørslev, s. og by Ri1, Ri2
Ågerup, Vigersted s. Ri11
Århus Ri2, Ri4
Årløse, Terslev s. Ri3

Mandtal [1517]

Side Ra1

Thete register holler mange kirkens oc gode mendz *gore* i *Ringsted herrit etc* oc Ramsø Herritt [denne linie tilføjet med anden skrift]
No 152.

Side Ra3

Litra: I [ikke med hovedhånden, men vist nok med samme hånd som har foretaget enkelte tilføjelser i begge lister]

Ramsøø Herrit
Borup Sognn
Bispenn iii tienere
iiij gardsede bispens
j øde garsede idem

skeffuerop
j Bispens tiener

bastebiere
i bespenns tienner

lametstrup
vij bespenns tiennere

gamerøtt
v bespenns tiennere

Stubberup
iiij tiill wor *frue* closter i Roskilde

orrøp
iij mester owe *billis* tiennere
ii øde *gare idem*

Ørninge
iij mester oue *billis* tiennere

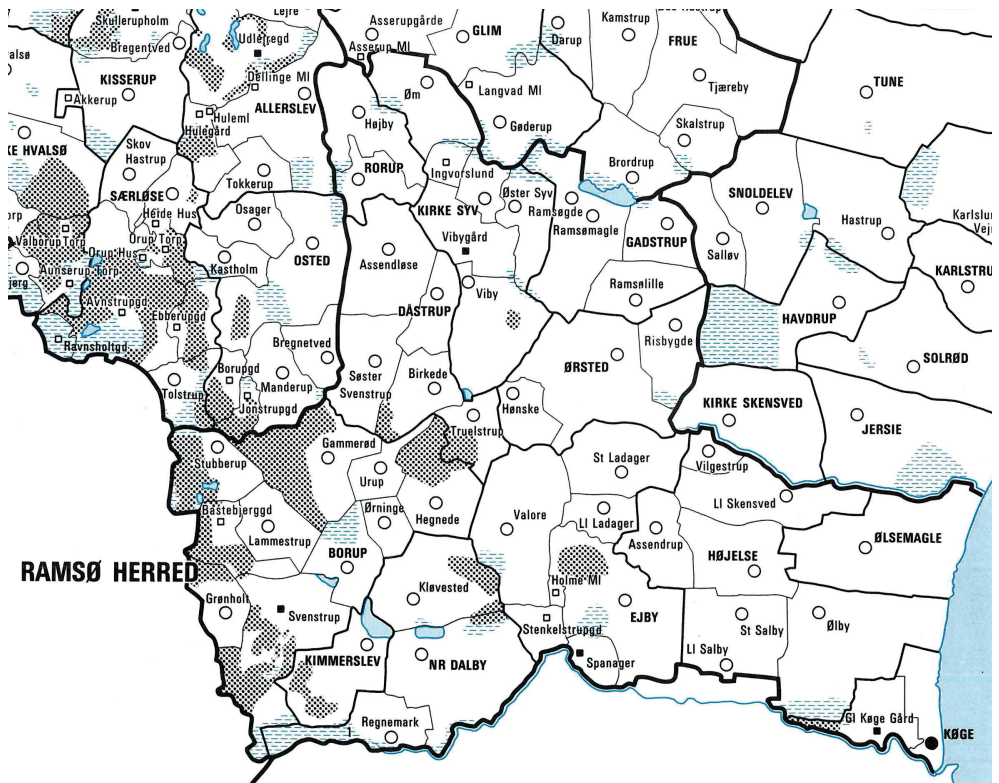
Heynit
vij her *matis ericksenns* tiennere

Dalby soknn
iij [men der er fire prikker!] tiill *Knarderups* closter
iiij frw *Karinne Jørenn* daes
tiill helligesthus i *kioffnehaffn* iij
Her *matis ericksenn* i
ij tiill wor *frue* closter i *roskilde*
ii garsede tiill *knardrup*
i øde garsede tiill *preste* gorenn

Side Ra4

Regnemark
Her *Hans* biille i
Her *moens* giøye iiiii
Knudt persen ij
Truued gregersen i

Kløffuestett
i tiill *maribo* closter
ii tiill *sancte auensse* closter i *Roskilde*
fru anne [udstreget] *alhedh* i
i *bespenns tiener* oc i garsede
iij tiill *schiolvenes*
iiii tiill wor closter [!] i *roskilde*
her *iens laurissen* i *roskilde* i
fru *alhet* *tedss* i garsede

Kort over Ramsø Herreds sogne og ejerlav i 1682. Karl-Erik Frandsen 1984.

Rorup Soknn
 vi tiill duebrødre i roskilde
 i preste gor som en bonde ibor

Høyby
 Her iens laurissen i roskilde ii
 mester Hans lucassen ii
 Her erick tureby i
 pirrissen i wor frue closter i
 i tiill liudz (!) kirke

Siw soknn
 Her Henning grerssen i roskilde ij

i Her iens *laurissen*
Her Hanss *bille* i
ij Her *per moenssen* i *roskilde*
i Her *lauris falster canick* i *roskilde*
ij tiill *Køpnehaffn*
i Her *oleff scriffuere canick* i *roskilde*
i tiill *prestegorenn* i *roskilde* [udstreget] *rorup*
ij *mester morten* i *roskilde canick*
Her *lauris falster* [udstreget] i *canick* [udstreget] i *roskilde*

Side Ra5

Vyby
Naffne *torberssen* *sede gore*[n] *oc* i *garsede*
ij *ode gorsede*
iiij *tiennere*
Her *Lauris falster canick* i *roskilde* ij
Her *iørennn grubbe* i *canick* i *roskilde*

her *otte scriffuere* ij *canick* i *roskilde*
mester mattis i
i Her *Symons*
mester morten i
mester Hans lucassen i

Jnguorslundt
Her *iacob* ii

Øm
vj *bespenns tiennere*
iiij *regnes for gorsede*

Gastrup Soknn
Mester niels Kelsen canick i *roskilde* vj *tiennere*
i *gorsede*
i *tienner tiill prestenn*

Ramsø magle
xij tiill *anderskoff*
item i *garsede*

Ramsø litle
ij tiill [tilføjet over linien] anderskoff
mester niels Karsen ij tienere
oc i øde *idem*
Her lens fryd ij *vicarius*
Her *per moensen vicarius* i roskilde i

Ølsie magle soghnn
ij tiill schollenes oc i gorsede
ij tiill valløff

Side Ra6

ij tiill wor *frue* kirke i kioffhnehaffn
i øde tiill wor *frue* kirke i kiøffnehaffn
Her oleff *scriffuere* i roskilde i
i Her *lauris falster*
ij tiill sancte awenns
ij tiill vor*frue* closter i roskilde
ij tiill sore
i ode iord tiill sore
oleff da ii
ij tiill duebrødre i roskilde
i *vicari*i tiennere i roskilde
mester *matis canick* i roskilde i
i garsede tiill kirkenn i[bi]*dem*
i *Lauris nielsen* i Hauenløff
roluff madtz i

Dottstrup sogenn
i preste gor
iiij tiill clare closter i roskilde

birke
iiij tiill clare closter i roskilde
i øde *ibidem*
i preste gar

Truuedstrup
Knud *persen* iiij

swennstrup
v tiill klare closter i *roskilde*
i garsedehus

Assenløsse
Her iens moensen i
mester matz i *roskilde* ii
i garsede
v tiill Klare
ii øde *ibidem*
Her lauris falster ij
i tiill sancte iøren i *roskilde*
i tiill vor frue closter i *roskilde*

Side Ra7

Høwe olsie sogenn
Her Hans gris i *Roskilde* vj
ii tiill schollenes
ii Her *matis ericksen*
mester iuer i *Roskilde* i
En canick tienner

Skendwed lille [!]
ii tiill sancte anwes [!]
ii Her *matis ericksen*
ii Her Hans liusszesnoere i *Roskilde*
i tiill schollenes
i tiill bregenntuedt
ii Her *moenss giøye*
i garsede
frw alhedt tedss ii
Her oleff *scriffuer* i *roskilde* i

Ølby
En canick tienner
i tiill schiollenes oc i garsede
i *vicar*ii** tienner i kopnehaffn
oc i garsede

oleff daa iiii
ij tiill clare oc ij [tilføjet over linien] garsede *ibidem*
Niels *persen* som tiener bespenn i siellinn iiij
i Her Hans billis tiill søholm
i tiill valløff
ij tiill duebrodre i *Roskilde*
i tiill maribo
i tiill hellgesthus i Koffnehaffn
Her Henrick ogsen ii

Side Ra8

Assenndrup
v tiill Koffnehaffn i garsede
i mester iwers canick i *Roskilde*

Wilgiidstrup
ii tiill Kiøpnehaffn

Salby gamle
frw margrete her Knudt *truuedsens* i
Her bo canick i *Roskilde* ii
Her per iuerssen [usikker læsning; måske *moensen*] *vicarius ibidem* i
Mester iwer *ibidem* ii
Her anders bille i
Her anders *vicarius* i Koffnehaffnn ij
Oleff daa i
Mester niels *karlsen* i

Salbytorp
ii tiill schoellenes
Her Hans bille i tiill søholm
Her Jørenn *grubbe* canick i *Roskilde* ii
Tiill bispenns gor i *Roskilde* i
tiill sore i
Tiill walløff i

Kimersløff soknn
vj tiill *swenstrup* ij garsede

Swenstrup bispenns gar
Item vij gasede [!] tiill gorrenn

Grønolth
vij garsede tiill [udstreget] oc i øde

Side Ra9

Egby soknn
Her *matis ericksenn* xxj
vj øde
i garsede
i kirkestaffuenn
i prestegor
i degnegor

Spanagre
v Her *matis ericksenn*

Stenckilstrup
ij bispenns

Walore
x tiill Kiopnehaffnn

Ladagerlille
iiii tiill walløff

Store ladager
iii tiill *Helliggeistes* i Kopnehaffnn
iii garsede
Tiill wor *frue closter* i *Roskilde* i
Oge brade i
Her Jens *lauris[sen]* i *Roskilde* i

Side Ri1

Litra: C [ikke med hovedhånden, men vist nok med samme hånd som har foretaget enkelte tilføjelser]

Ringsted Herrit

Fførsløff Socknn

Item mauris skaffue x ii øde gore i øde gorsede
her *matis ericksenn* ii oc i øde
henrick giøye i
Tiill *schiolvenes* ii
Iens *grubbe* ij
Iep *torbersen* i falster i
Erick daa iij
Oleff *persen* tiener *erchebispenn* i øde
ffru anne holgers i

Leuætofte

Tiill *schiolvenes* v
henrick giøye vj
i tiill wor *frue closther* i *roskilde*
anders henricksenn pa *lyngby* i

Heslebiere

Item iij tiill *skiollenes*

Symendrup

Item i tiill *schiolvenes*
mauris skaffue iij oc i øde
Item her *per hemmingsen* i *roskilde* i *vicarius*
Item Iens *grubbe* pa *sandby* ij
førsløff kirke i
Her *matis ericksenn* ij

Ørsløff Sockenn

Item mauris schaffue v oc i garsede
Her *matis ericksenn* ij

Side Ri2

Item mesther hogenn i kiøffnehaffn i *vicarius*

bespenn aff ars i

her *per hemmingsen* i *roskilde* i

ørsløff kirke ij oc ij garsede

her *henrick* krumedige i

her *mechel* i *roskilde* i *vicarius*

Item bespenn i

Erick madzsen pa *hwsume* i oc ij garsede

Item i tiill *gaffneø closter* oc i garsede

Item i tiill *mariebo closter*

fru anne pa *viby* i

Item i *preste gar som en bonde ibor*

Item *iohan oxe* i

Ottestrup

ij tiill *elinge* i *adzherrit* oc ij garsede som

bygde ere oc ij *øde som ingenn ibor*

fru karine ermelund ij

Item i tiill *duebrødre* i *roskilde*

Kaxstrup

Mauris schaffue v

ij tiill *schiolvenes*

i tiill *ørsløff kirke*

B[r]oby Sogenn

Item x tiill *schiolvenes* i garsede oc i *øde garsede* [de sidste fem ord overstreget
og overskrevet med: *peningis huss*]

Henrick gioye pa *gislefelle* ij

mauris schaffue i

i *preste gar som* i *bonde ibor*

Skofssgar

Item tiill *schiolvenes* i

Side Ri3

Høgerup

Item tiill schiollenes ij

broby keke [!] i

henrick goyøe i gardsed [sidste ord senere tilføjet]

Hysitt

Her albret canick i *roskilde* vij oc i Øede

Canickvegne [!]

Her albret i *roskilde* i

Tersløff Sogenn

Oleff *persen som* tiener erchebispen i

Item sior *grubbe* i

knud giøye ij oc ij øde

Tiill *ringstede closter* vij

Nis *loduigsen* i

anders hac i

iiij tiill *valløff*

Tersløff kirke j

mauris *schaffue* ij

Bierett

Item tiill *ringstede closter* i

Erick *madzsen* pa *hwsume* i

mauris *schaffue* i

Mester *morten* canick i *roskilde* i

Ørløssæ

Tiill *ringstede closter* v

Vlstrup

Nis brock pa *wemmetoffte* vij

Tollerøtt

ij tiill schiollenes

her *matis ericksen* ij oc i øde

Side Ri4

Quærit

Item ij prestegore som bønder ibo
fru anne aff hogstrup i
En canick i *roskilde* i
her *matis ericksen* i

Øduidt

Item tiill walløff [måske: walløffgar] iij

Stenckelstrup

Her prebiørnn tiill bregentuid vij

Hadzstrup

bespenn aff ars ij
freersløff kirke i
henrick giøye j

Høstenntorp

Tiill schiollenes i
freersløff kirke i
her *matis ericksenn* i og i gorsede
henrick giøye i
bespenn aff ars ij

Tiereby

ij tiill walløff
i tiill *skiollenes*
her *matis ericksen* i
fru anne holgers ij
her prebrett tiill bregenntuedtt iij

her *per hemmingsen* i *roskilde* i *vicarius*
oleff *persen* ther tien erchebispenn i
tersloff kirke i
tiill *ringstede* closter iij
i tiill helligesthus i køpnehaffn

Side Ri5

Hasle Sogenn

Item bespenn xx oc iij øde

Wrogar

Item henrick giøye i oc i øde

Troelstrup

bespenn x i garsede oc i øde garsede

Gislefelle gar *henrickis*

giøyes etc.

Item vj garsede for *Henrickis* portt

Torup

her b [b udstreget] prebert i

vij garsede *henrickis* giøyes tiill gislefelde

Walgidstrup

ij garsede *henrickis* giøyes oc ij øde [tilføjet over linien] garsede
som ingenn ibor *ther* øde ere

Breghnntuedtgar

her *prebiørns*

ij gorsede for porten som bygde ere oc ij øde

Testrup Sogenn

vij tiill schiollenes oc i garsede

her *henrick* krumedige ij

iohann oxer ij

ij tiill skouffcloster

fru anne holgers i

bespenn iij

giord nielsen pa *winstrup* i

Side Ri6

Illustration nr. 2. Kort over Ringsted Herred.

Kortet kan placeres hvor det passer bedst mellem Ri1 og Ri10

Her *matis ericksen* i
her *lauris falster canick* i *roskilde* ii
i tiill *Ringsted closter* oc i øde
Testrup kirke i

Skuderløsse
Item ix tiill *schiollesnes*
ij tiill *ringstede closter*
Item *iohan oxen* ij
Item *bespenn* ij
iacob andersen pa *tybere* i
Item her *matis ericksen* i

Ffreersløff Sogenn
Item *henrick giøye* i
knud giøye i
fru anne aff *Holme* i
frw anne [tilføjet over linien] *Her myns* iij
i *prestegor* som en *bonde* ibor
Her *matis ericksen* i
vij tiill *scoffcloster* oc i øde

perstrup
ij tiill *schiollesnes*

Holthe
Tiill *skiollenes* ij oc ij øde thenn enne
brendis aff i *Her preberts* tiidt oc thenn
annen *brendis* sidenn aff

Ffarendeløsse Soghnn
H*henrick* *giøye* [hele navnet udstreget]
knud *giøye* [hele navnet udstreget]
vj tiill *ringstede closter* oc i *garsede*

her *per sewrenssen* i kiøffnehaffn ij oc i øde
feste

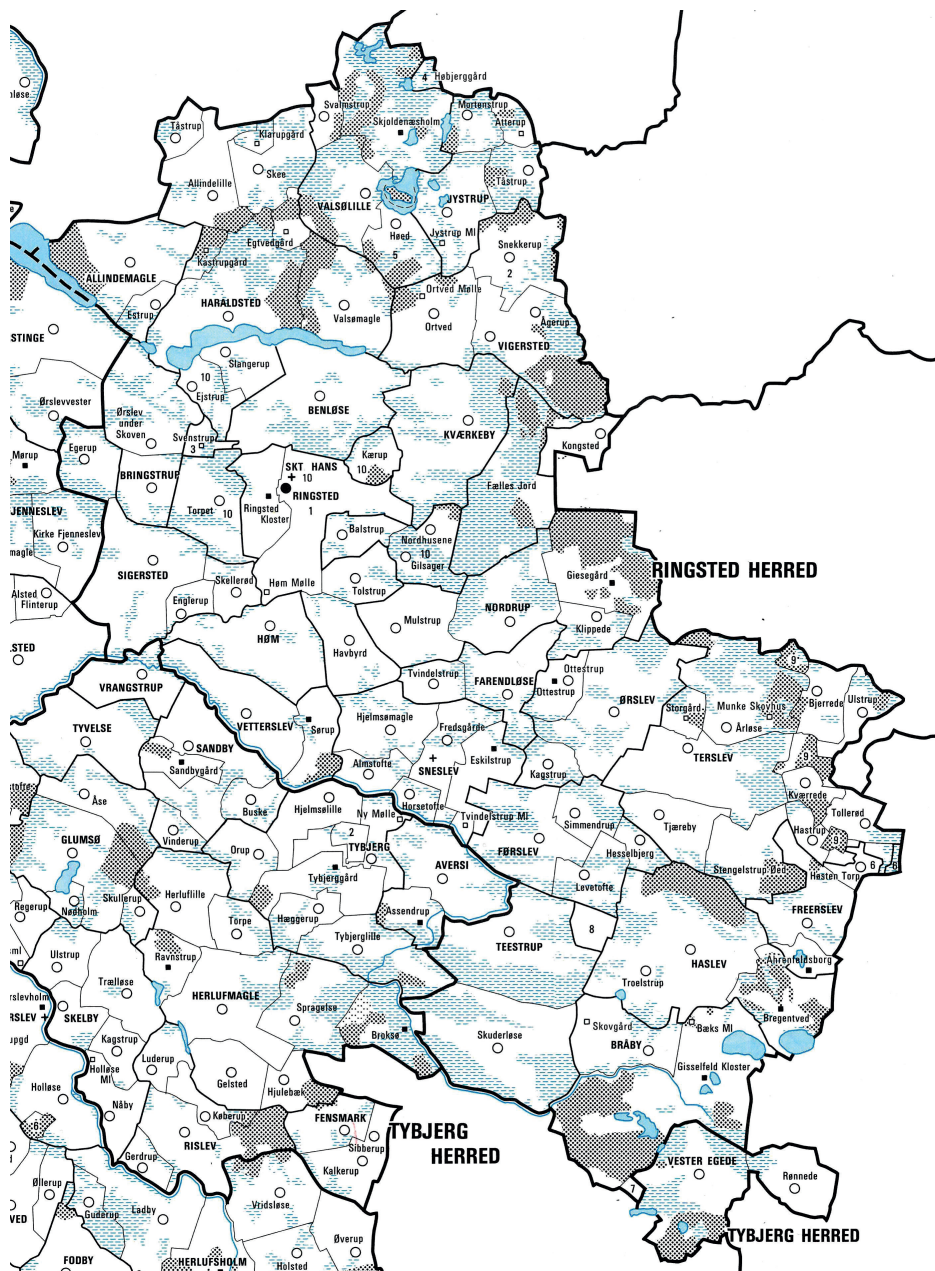
Side Ri7

bespenn ij
farendeløsse kirke i
i prestegor som i bonde ibor

Twindelstrup
i tiill ringstede closter oc ij øde
Item her poiill reff canick i koffnehaffn i
farendeløsse kirke i

Wethersløff Socknn
Erick do tiill sniringe [!] ij oc i øde
fru anne holgers i
Stenn pa lundby i
her morthenn i *roskilde* i
i tiill oringborggar
oleff da pa raffnstrup i
Her oleff *scriffuer* i *roskilde* i
wethersleff kirk i
vj tiill ringstede closter oc iij øde
her *per hemmingsen* i *roskilde* i *vicarius*
sancte michels kirke i slauelsse i
sancthæ karinne alter i ludz kirke i øde
Søeruppegar basse *cristoffersen*
Item ii bryde *gare* basse *cristofferssen* i garsede for
porten oc i øde garsede som ingenn ibor

Høms soknn
viij tiill ringsted closter oc vj øde som ingen ibor
ij tiill schiollenes
Cristiernus nielsen pa *hielmsø* i
i tiill walløff
sancte Iørenns kirke i *Roskilde* i øde
høms kirke i gardsede [sidste ord senere tilføjet]

Kort over Ringsted Herreds sogne og ejerlav i 1682. Karl-Erik Frandsen 1984.

Side Ri8

Querkby sokenn
xxxii tiill ringstede closter i øde i gorsede
oc iij peningishuss

Kongisstett
iiij tiill ringstede closter

Snesløff sogenn
Eskelstrups gar mauris schaffuis
Item viij garsede for mariss port

Horsetoffthe
bepenn iij [rettet fra: iiij] etc.
alstoffthe [!]
bepenn vij etc.

Hielmsiømagle
bepenn vj
Item her *matís ericksenn* i
Item iij tiill ringstede closter
fru anne holgers ii

Ffredzgar bespenns

Norderuppe Sogenn
ix tiill rengsted closter oc i garsede
Item i tiill schiollenes

Skiuide
Item i tiill ringstede closter

Klepitt
Item her *henrick krumedig* iij
i tiill ringstede closter
mauris scaffue i
i tiill schiollenes
Klaus *hansen* på synderup ij
fru karinne ermelundt i

Side Ri9

Mulstrup

ij tiill ringsted closter oc ij øde
i øde tiill schiollenes
ij tiill sancte michels alter i ludzkirke oc i garsede
her henrick krumedige i

Sancthe Hansse soknn

Haffbyr

Item vij tiill ringstede closter oc i øde
anders hac i
i tiill kioffnehaffns slot
oleff da pa raffnstrup i øde
Iens grubbe pa sandby i

Tolstrup

vj tiill ringstede closter oc ij øde

balstrup

iiii tiill ringstede closter

giilsager

i tiill ringstede closter oc i øde

Kierrup

Item iij tiill ringsted closter

Slaurups sogenn

Item Slaurups gar tiill Ringstede closter
item i garsede for porten som folk er i
oc i øde garsede etc

Eglstrup

Item iij tiill ringstede closter

Benløsse Sokenn

Item xvii tiill ringstede closter
Item xi øde tiill ringstede closter som ingen ibor

Allinnæ sogenn
Allinnd gar her stenbillis
Item xiiij her stenbillis tiill allind gar
allinde kirke i x garsede [tallet x + sidste ord senere tilføjet]

Side Ri10

Esterup
her Oleff holgersen iij
Truued gregersen ij oc i øde

Haralstede Sokn
v tiill skiollenes ix garsede oc ett penningishus

Kastrup
Item i tiill schiollenes

Etuedt
Item i tiill schiollenes

Allindelille
Item xj tiill Klare closter i roskilde

Tosterup
Iens mortensen pa kragerup iij oc i garsede
Item i tiill schiollenes

Skede
Item v houidt gore tiill Klare closter i roskilde
oc vj garsede etc

Klarrup
Item i tiill Klare colster [!] i roskilde oc ett
penningishus

Toffuerup
Item i tiill fru anne holgers

Valsomagle

Item i tiill Klare clo [!] i *roskilde*
prouesten i *roskilde* i
frw anne holgers xv oc i øde

Wierstet sogenn
ij tiill walløff
bespenn ii

Side Ri11

Tiill sancte auense closter i *roskilde* i
i tiill *skiollenes*
i tiill pefflinge altret i *roskilde*

Ortuedt
vij tiill valløff
ij tiill *ringstede* closter
i tiill *schiollesnes*

Ogerup
bespenn ii
Item ij tiill *schiollesnes*

Sneckerup
bespenn iiij oc i garsede
vij tiill *schiollesnes* oc ij garsede [udstreget] *peningis* husse [to sidste ord senere tilføjet]
ij tiill *duebrødre* i *roskilde* oc i garsede
i tiill wor *frue* closter i *roskilde*

Valsiø sokn
bespenn vij
Item vij tiill *schiollesnes* ij [udstreget; tallet kan evt. være: vij] *garseder* penn-
gishuss [de to foregående ord udstreget]
vge dagis mend [denne linie senere tilføjet]

Sualmstrup
Item ij tiill Klare closter i *roskilde*

Høgebiere
Item tiill schiollenes i

Lindebiere
Item i tiill schiollenes

Høduidt
Item bespenn iij oc i garsede
Item i tiill schiollenes

Side Ri12

Iorstruppe soknn
Item bespenn x oc ij gasede [!]
Iostrups kirke i
i prestegar som i bonne ibor

Høbere
Item ij tiill schiollenes

Nes
Item i tiill schiollenes

Atterup
Bespenn i
Item iij tiill schiollenes

Tosterup
Item i tiill valløff

Morthennstrup
Item bespenn v

Summary

With the present contribution, *Landbohistorisk Tidsskrift* once again takes up one of its initial primary tasks, that is to publish sources to the history of rural society in Denmark. The source, extant at the Danish National Archives in Copenhagen, is known as *Mandtal [1517]* and contains a census from around 1517 for two administrative hundreds, Ramsø and Ringsted, on the central part

of Zealand. The list does not name the individuals being counted, but for each village states the number of tenant peasants (*fæstebønder*) and cottars (*gård-sæder*), along with information on the estate to which they are subject. The list has been known and used by a few Danish historians, but with this publication in full it finally becomes available for all with a potential interest in it. Besides a transcript of the text itself, its editor, Bent Jørgensen, has provided a presentation of the source as well as two indexes on persons and places mentioned in the list.

Forfatterpræsentation

Bent Jørgensen, født 1944, er dr.phil. i navneforskning fra Københavns Universitet (1976), hvortil han fortsat er knyttet som professor emeritus. Han har gennem en lang karriere arbejdet med danske stednavne af alle typer og aldre, herunder stednavne tilknyttet landbosamfundet. Bent har siddet i bestyrelsen for Landbohistorisk Selskab i 1977-93, som næstformand 1981-93. Hans lange udgivelsesliste rummer bl.a. syv sjællandske bind i serien *Danmarks Stednavne*, samt det landsdækkende oversigtsværk *Stednavneordbog*. E-mail: berge@hum.ku.dk